

פתיחה לספר יהושע - משיעורי ראש הישיבה

שליט"א

יהושע פרק א

לימוד ספרי הנביאים - גדול שימושה

בספר יהושע אנחנו לומדים על הצעדים הראשונים של עם ישראל בארץ ישראל. בלימוד זה ישנן שלוש בחינות של 'גדול שימושה':¹

- א. שימוש ת"ח כלפי עצם פעולותיו של יהושע, שהוא המנהל את הדברים.
- ב. בחינה נוספת של 'גדול שימושה' כלפי יהושע, מצד שהוא גם כתב את הדברים.²
- ג. 'גדול שימושה' כלפי כלל ישראל. יש כאן פרק בדברי ימי ישראל - פרק מאוד חשוב. כאשר אנחנו שומעים קטע מתולדות ישראל, אנחנו עושים 'גדול שימושה' לכללות ישראל.

יהושע בן-נון בתורה

בפתח הלימוד, נזכיר דברים ששמענו אודות יהושע בתורה, עוד לפני שהתחלנו ללמוד את ספר יהושע. בדברים אלה אנחנו זוכים קצת לתקן את הפגם שרמוז בסוף הספר לאחר מותו של יהושע. בעניין קבורתו מוזכר מקום בשם 'הר געשי', וחז"ל אומרים, שהמקום נקרא בשם זה לפי שלא הספידו אותו ישראל כהלכה. יהושע מוזכר לראשונה בסוף פרשת 'בשלח' - בנייהול מלחמת עמלק. מדובר במלחמה הראשונה בתולדותיו של עם ישראל היוצא ממצרים, והיא מלחמת עמלק הראשונה: 'ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים... ויחלוש יהושע... ושים באוזני יהושע'.³ משה בעינו החדה מזהה את יהושע כמי שמוכשר למלחמה זו, ומקבל על כך גם אישור א-לוקי לאחר המלחמה - 'ושים באוזני יהושע'.

* שכתב ע"י אילון מוסנזון, ונערך ע"י ברוך ספיר על בסיס שיעוריו של ראש הישיבה. השיעורים הערוכים לא עברו הגהה ע"י הרב.

¹ עפ"י מאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי (בבלי ברכות ז, ב): 'גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה, שנאמר: פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, למד לא נאמר אלא יצק - מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה'.

² כלומר, לעיתים הכותב איננו מי שמעשיו נלמדים בספר. לדוגמה, את ספר שופטים כתב שמואל, יש בזה גדול שימושה במה שכתוב אם מסופר על מי שראוי ללמוד ממעשיו, ובכל אופן יש 'גדול שימושה' כלפי הכותב, במקרה של ספר שופטים - שמואל הנביא, איך הוא כותב ומה הוא כותב. את הספר שאנו באים ללמוד כתב יהושע.

³ שמות יז, ט-יד.

אם נקשיב היטב לפסוקים בהמשך ספר יהושע, נגלה שבעצם כבר במצרים הייתה ברית מילה שיהושע היה שותף בה במילת בני"י, מוזכרים שם משה, אהרן וגם יהושע.⁴

המדרש מתבסס על לשון הפסוק: "ושוב מול את בני ישראל שנית" - מה זה שנית? זה לא רק מצד עם ישראל, אלא גם מצד יהושע.

יהושע הוא בעל יחוס משפחתי - ראשית, הוא מזרעו של יוסף, משבט אפרים. בספר דברי הימים (א ז, כו-כז) ניתן לראות שיהושע הוא נכד של אלישמע בן עמיהוד, נשיא אפרים. אם כן, יהושע איננו הופעה פתאומית. הוא גדל לשבט כזה, ולמשפחה כזאת.

אחרי פרשת 'בשלח', אנחנו שומעים על יהושע פעם נוספת בפרשת משפטים, כאשר משה רבינו עולה להר סיני לארבעים הימים הראשונים: "ויקם משה ויהושע משרתו".⁵ יהושע נמצא שם, במקום שבו הניחו משה, עד לירידה של משה רבינו. כאשר משה יורד עם הלוחות, יהושע עמו, ואנחנו שומעים שיהושע שמע את קול העם.⁶

לאחר שקרה מה שקרה בחטא העגל, שוב מוזכר הקשר בין יהושע ומשה: "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימוש מתוך האהל".⁷ שלושה ביטויים המדגישים את הדבקות במשה רבנו, בתורה: נער, משרתו, לא ימוש מתוך האהל. בהמשך אנחנו שומעים על יהושע בפרשת בהעלותך כאשר אלדד ומידד מתנבאים. תוארו של יהושע שם: "יהושע משרת משה מבחוריו...". יהושע מתואר בנאמנות למשה רבינו, ומתוכה הוא פועל.

לאחר מכן נפגוש את יהושע יחד עם כלב בפרשת 'שלח לך',⁹ עומדים כנגד כל הרוח הקשה של עשרת המרגלים והעם המושפע מהם, ומקבלים על כך שכר מאת ה' - על שניהם לא נגזרה הגזירה והם זוכים להיכנס ארצה.

והנה, לקראת סיומו של ספר במדבר, אחרי שקרה מה שקרה ב'מי מריבה' - משה רבינו מבקש: 'פקוד ה'... איש על העדה', והקב"ה אומר לו שיקח את יהושע 'איש אשר רוח בו'.

אנחנו שומעים כיצד מתאר משה רבנו מה מצופה מ'איש על העדה':

⁴ עיי' במדרש שמות רבה (וילנא פרשת בא פרשה יט סימן ה): 'היה הקדוש ברוך הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות. מה עשה הקדוש ברוך הוא? קרא למשה, ואמר לו: 'לך ומהול אותם'. וי"א: שם היה יהושע שמל אותם, שנא' (יהושע ה): 'ושוב מול את בני ישראל שנית'. והדברים מפורשים עוד יותר במדרש שיר השירים רבה (וילנא פרשה א): 'מי מלך? ר' ברכיה אמר: משה היה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה. וי"א: יהושע היה מוהל ואהרן פורע ומשה היה משקה. הה"ד (יהושע ה): 'בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית'. ולמה שנית? מכאן שמלך בראשונה. מיד: 'ויעש לו יהושע חרבות צורים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות'.

⁵ שמות כד, יג.

⁶ שמות לב, יז. וראה ירושלמי תענית ד, ה.

⁷ שמות לג, יא.

⁸ במדבר יא, כח.

⁹ במדבר יג-יד.

"וידבר משה אל ה' לאמר: יפקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו, ואשר יוציאם ואשר יביאם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. אנחנו שומעים גם כיצד מציג הקב"ה את יהושע, וכיצד הוא מצפה שמושה יעביר אליו את שליחותו:

ויאמר ה' אל משה: קח לך את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו, וסמכת את ידך עליו, והעמדת אותו... ונתת מהודך עליו, למען ישמעו כל עדת בני ישראל..." (במדבר כז, טו-כא)

בשביל להנהיג את עמ"י צריך מההוד של משה רבינו... 'למען ישמעו'. משה רבינו אכן סומך עליו בשתי ידיים ומצווה אותו.

בספר דברים בפרשת ואתחנן, אחרי התפילות של משה ו"אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", יש גם הנחייה: "וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו"¹⁰. ההנחייה הזו מוזכרת גם בהמשך הספר, בפרשת וילך. שם פונה הציווי/הברכה בלשון זו הן אל עם ישראל כולו, והן אל יהושע. שם (לא, ג) אומר משה רבינו: "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום... ה' א-לוהיך הוא עובר לפניך, הוא ישמיד את הגויים האלה מלפניך וירשתם, יהושע הוא עובר לפניך, כאשר דיבר ה' – אותו ביטוי שנאמר על הקב"ה, אותו ביטוי ממש - נאמר על יהושע. משמעות הדברים – הדגשת הבחינה האלוקית שממלא יהושע בן נון. בהמשך הדברים:

"חזק ואמץ, כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם, ואתה תנחילנה אותם. וה' הוא ההולך לפניך, הוא יהיה עימך, לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת". (שם שם, ז-ח)

אנחנו שומעים כאן שלושה ביטויים:

'חזק ואמץ'; 'אל תירא ואל תחת'; 'ה' אלוקיך יהיה עימך'.

כל השירה של פרשת האזינו היא בעצם בתוך המעמד של הציווי את יהושע בן נון. הקב"ה אמר: "הן קרבו ימך למות, קרא את יהושע והתייצבו באוהל מועד ואצונו" (שם לא, יד), ובתוך המסגרת הזו יש את ההודעה של: "וקם העם הזה וזנה... וענתה השירה הזאת לפניו לעד". (שם שם, טו-כא)

בהמשך, באותו מינוי, הרמב"ן¹¹ מפרש כלפי שמיא: "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנוכי אהיה עימך" (שם שם, כג). על זה מפרש הרמב"ן, שהקב"ה מצווה את יהושע, ואומר 'חזק ואמץ' - במטבע הלשון שטבע משה רבינו.

'חזק ואמץ' זה מטבע שטבע משה רבינו והקב"ה משתמש בזה!

את שירת 'האזינו' אמרו משה ויהושע יחד: "הוא והושע בן נון" (שם לב, מד).

¹⁰ דברים ג, כח.

¹¹ אמנם האבן עזרא כאן מפרש שפסוק כג מדבר על משה, אבל הרמב"ן מפרש שזה פסוק שאומר הקב"ה.

השם המקורי של יהושע הוא "הושע בן נון". המקום שבו השתנה שמו הוא בפרשת 'שלח לך', לפני שילוחו עם המרגלים, בתפילתו של משה: "י-ה יושעך מעצת המרגלים".

אמנם, בכל המקומות הקודמים, כבר מפרשת 'בשלח' הוא נקרא: 'הושע'. רק שני מקומות הם יוצאי דופן בזה - מקום קריאת השם בפרשת 'שלח לך', ובסוף פרשת 'האזינו'. בשני מקומות אלה הוא נקרא 'הושע'. זה קצת צריך עיון. את השם יהושע משה הוא שהוציא אל הפועל, אבל התורה משתמשת בזה מההתחלה, ה'הושע' שעתיד לצאת ולצמוח ל'יהושע' - כבר מההתחלה מדברים עליו כ'יהושע', כי בעצם זה כבר מונח בו, וחשוב להגיד את זה קודם.

יש מקום להתבונן בשימוש בשם 'הושע' בסיום השירה. סוף סוף, העברת שירת 'האזינו' היא גם רגע קשה, שכן כל הפרשה נאמרת בגלל: "וקם העם הזה וזנה". זהו רגע ששומעים על דברים מאוד קשים.

בסוף התורה בפסוקים האחרונים, אחרי שכתוב על מות משה, אחרי המילים 'ויתמו ימי בכי אבל משה': "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל". משה באמת קיים את ה"נתת מהודך" וסמך על יהושע בשתי ידיו, וסמיכה זו נתנה את פירותיה.

משה עבד ה' - יהושע משרת משה

קצת נחזור לפסוקים הראשונים של ספר יהושע: "ויהי אחרי מות משה עבד ה'". אנחנו מכירים את 'משה איש הא-לוהים'. אילו עוד מילים ניתן להגיד על משה רבנו? התורה אומרת - 'עבד ה'".

גם קודם לכן שמענו: "ווימת שם משה עבד ה'" (דברים לד, ה). כינוי זה כבר מוזכר קודם בסוף פרשת 'בהעלותך', מפי ה': "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" (במדבר יב, ח). אם כן, הביטוי 'עבד ה'" מוזכר שלוש פעמים: בחטא מרים ואהרון, עם פטירתו של משה, ובפתיחת ספר יהושע.

בימשפחה של הביטוי הזה יש לראות גם את הביטוי האמור כלפי יהושע: "ויאמר ה' אל יהושע בן נון, **משרת משה**".

זו לא פעם ראשונה שאנחנו שומעים את הביטוי הזה. גם בעליית משה להר סיני וירידתו. עכשיו לא אומרים שהוא מלא רוח חכמה או מלא הוד. מה אומרים עליו בתחילת דרכו? 'משרת משה'. יש להבין שזוהי מעלתו של יהושע - גדול שימושה' - יהושע בן נון אשר 'יצק מים' על ידי משה.

משמעות הדברים פשוטה - אין מילה גדולה מזו, כי זה כבר כולל את ההוד והחכמה.

משה עבדי מת, ועתה קום...

הקב"ה אומר: "משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נותן לבני ישראל" (יהושע א, ב). מה זאת אומרת 'משה עבדי מת'? וכי יהושע לא יודע? למה צריך להגיד את זה, ומה הקשר בין זה ל'עתה קום עבור את הירדן'?

בגמרא בתמורה (טז, א): 'אמר ר"י אמר רב: בשעה שעלה משה לגן עדן, אמר ליהושע: שאל ממני כל ספקות שהיו לך'. יהושע עונה לו: 'רבי, כלום הנחתך שעה

אחת והלכתי למקום אחר? לא כך כתבת בי 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל?'. אם כן, כיצד יהיו לו ספיקות?

ממשיכה הגמרא: "מיד תשש כוחו של משה¹² ונשתכחו ממנו (מיהושע, בעקבות תשובתו למשה ותשש כוחו) ג' מאות הלכות, ונולדו לו ז' מאות ספיקות. ועמדו עליו ישראל להרגו. אמר לו הקב"ה: לומר לך - אי אפשר. (זו לא דרך התורה לפטור בעיות ככה, זה לא יבוא להשלמה בצורה הזו שיאמרו לך בצורה קלה) לך וטרדן במלחמה, שנאמר: 'זיהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו'".

כלומר, לשון הפסוק: 'ועתה קום עבור את הירדן הזה' - זה בעקבות מה שקרה. היינו יכולים להגיד בעקבות מות משה, שהרי כתוב 'משה עבדי מת, ועתה וכו', אבל חז"ל אומרים לנו שבעצם לקראת מות משה קרה מה שקרה. ועתה לך וטרדן במלחמה. על זה צריך לחשוב עוד, ולנסות להבין את זה.

משה עבדי מת

ישנו מדרש נוסף על הפסוק 'משה עבדי מת', שמופיע באבות דרבי נתן (פרק יב): "נטלה הקב"ה לנשמתו של משה וגנזה תחת כסא הכבוד... אף יהושע היה יושב ומצטער על משה שלא ידע היכן הוא. עד שאמר לו הקב"ה למה אתה מצטער עליו? משה עבדי מת".

צריך להבין את זה - הרי בכו את מותו 30 יום, וכי יהושע לא יודע מה קרה למשה?! לאור זאת צריך לומר: אין ציון למשה רבינו, כי זה לא מתאים שיהיה ציון, שלא יראו בעיניי איזה ראייה של מציאות שמשה מת. אי אפשר לראות כזה דבר. זה לא מתאים שיהיה מקום שרואים בעיניי כזה דבר. זה לא מתאים לחיות שלו. עצם המיתה של משה גורמת לזעזוע, ישנה מבוכה. מצד אחד, זה דבר שלא ניתן לעבור עליו לסדר היום, ישנו חוסר גדול. מאידך, אין לויה, אין ציון - זהו מצב מאוד לא פשוט.

מעבר להסבר זה נוכל לומר דבר נוסף, שלא כתוב במפורש בחז"ל, אך יש לו מקום לאור הביטוי של חז"ל: "פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה". עם ישראל ויהושע בעצמו עומדים כעת בפני קושי גדול - עד עכשיו הנהיג משה רבינו, וכי עכשיו יהושע יוכל למלא את מקומו?!

זה כאילו הקב"ה אומר ליהושע, אין ברירה. היה צריך להיות משה רבינו עכשיו, אבל אין. די.

יהושע שרוי במין זעזוע. יהושע ממאן לקלוט, והתעודה של המשך גם ממאנת. צריך משה רבינו, אבל אין. קשה להשלים עם זה, אבל ככה זה.

בהמשך לכך, מה שכתוב כאן על התורה שנשכחה. בעקבות תשישות הכח של משה, והשכחה של יהושע - ביקשו ישראל להורגו. מה פירוש? ודאי שזה לא כפשוטו, אלא שעם ישראל מצפה להנהגה ברמת משה רבינו, שיודעת את התורה ברמת משה רבינו. זו ההנהגה של כלל ישראל. זה התקן. פחות מזה - זו ההנהגה לא

¹² מפירוש רש"י שם נראה שכך היא גירסתו, שתשש כוחו של משה, וכן היא הגירסא בספר הלכות גדולות. ויש גורסים 'תשש כוחו של יהושע', אך עיי' מהרש"א שמבין שגם לפי גירסא זו תשש כוחו של יהושע בגלל שגרום להחליש דעתו של משה.

תקנית. "ביקשו להורגו", כי זה בנפשנו. חסר לעמ"י את המבוקש, ומה גם בשעה כזו של כיבוש והקמה.

יש כאן חוסר בעוצמה של עמ"י שזוקקת את זה. זה ה"ביקשו להורגו", כביכול. "לומר לך - אי אפשר!" - בסוגיית הגמרא הנ"ל בתמורה מובא מקור נוסף שבו אומרים חז"ל לגבי הביטוי של כלב: "אשר יכה את קרית ספר ולכדה..." (יהושע טו, טז), שנשכחו הלכות עם מות משה - נוצר חלל בבית המדרש. כלב כואב את החוסר הזה, ועמד עתניאל בן קנו ו'החזירן בפלפול'.

אין הכרח להוציא את הפסוק מפרוטו. ניתן להבין שעתניאל, שהוא גם ראשון השופטים שהושיעו את ישראל, עומד במטלה הביטחונית. אבל חוץ מן המטלה הבטחונית ואיתה ביחד - יש כאן משהו רוחני רציני, שאנו לומדים מהביטוי 'קרית ספר', וההבטחה הזו של כלב. השיבם 'בפלפולו', כי צריך עמל של ביהמ"ד כדי להשלים את החסר, בייחוד אם הדברים נשכחו כתוצאה מאיזו בעיה שהייתה.

ואחרי כל זאת, יש להודות בכך שקיים מצב לא תקין כאשר לעמ"י יש ביקוש רוחני-תורני שלא בא לידי התקיימות. ישנה אכזבה מהחוסר, ולכן "לך וטרדן במלחמה" - צריך לקחת את הפוטנציאל הזה הביקושי, שיצר בעיה עד כדי "ביקשו להורגו", ולהפנות אותו למלחמה על ארץ ישראל.

במילים אחרות, יש לפעמים שעמל של ביהמ"ד הוא בעצם במקום משהו אחר. בהקשר שאנו רואים כאן ניתן לומר - עמל של ביהמ"ד הוא במקום מלחמה. אם יש משהו עם הרוח של עתניאל בן קנו, אז לא צריך לקיים 'לך וטרדם במלחמה'. אולם, ברוח של בניי כרגע יש בעיה, יש איזה ביקוש שלא מתמלא, וכאשר לא מצליחים למלא אותו - אז 'לך וטרדם במלחמה'. לזה ילך הפוטנציאל הרוחני של עמ"י שמבקש את משה רבינו. לך תפנה את זה לייסורי א"י. ואז כאילו זהו, לשם כרגע תלך הבעיה הזו. הכח הזה.

זאת אומרת: גם כאן, בימינו, אפשר שה"לך וטרדן במלחמה" מופיע כתוצאה של איזה חלל בביהמ"ד. אנחנו בדור של מלחמות על א"י. עמל ביהמ"ד יכול להחליף את המלחמות על א"י. עמל ביהמ"ד עושה את מאמץ ירושת הארץ ליותר קל. כשיש עמל ביהמ"ד ברמה גבוהה - זה במקום ייסורי מלחמה. וכשיש ח"ו רפיון... אז ח"ו. כשיש איזה ליקוי: "לך וטרדן במלחמה".

שאלה: אז למה נאמר ליהושע 'לך וטרדן במלחמה'? למה לא נאמר לו ללכת להשיבן בפלפול, בעמל של בית המדרש?

תשובה: שאלה טובה. כתוב כאן "לומר לך - אי אפשר!". לכאורה, לפי חז"ל, יש גם פתרון אחר - להשיבן בפלפול.

א. צ"ע.

ב. זה שיש מצב ש'ביקשו להורגו', מלמד שיש כאן בעיה בוערת. להחזיר בפלפול זה לא בחמש דקות. מה זה 'להחזיר בפלפול'? בשביל זה צריך לשבת 12 שנים בביהמ"ד, אולי 24 שנים.

כאן יש בעיה דחופה. צריך משהו עכשיו... להחזיר בפלפול? בוודאי. לשם כך, צריך לגדל תלמידי חכמים. לגדל בתי מדרש. להעלות אותם עוד ועוד. ללמוד עוד מסכת ועוד מסכת. עם כל עמל ביהמ"ד, עם כל התפילות. ועם כל זה, ישנה עוד כבדת דרך לעבור עד שנוכל להשלים את החסר.

זה בדיוק העניין: "לומר לך - אי אפשר!" - זה לא בחמש דקות.

אולי זה רמוז גם בביטוי הזה: "משה עבדי מת". יש חזרה על ה"עבדי". למדרגה זו שבה כונה משה, גם יהושע יזכה רק בסופו של הספר.

גבולות הארץ - מן המדבר ועד הנהר

"ועתה קום עבור את הירדן... כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו... מן המדבר והלבנון..." (יהושע א, ג-ד)

בפרשת מסעי ישנו תיאור מפורט של גבולות ארץ כנען שבני ישראל מצווים לרשת. כאן יש ציווי ליהושע בן נון כאשר עומדים לעבור לעבר הירדן המערבי. עבר הירדן המזרחי כבר כבוש, ועומדים להיכנס לא"י. הקב"ה לא חוזר על הגבולות של פרשת מסעי, אלא מציין את הגבולות הרחבים: "מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת... ועד הים הגדול מבוא השמש.. כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם". יש בחז"ל מאמר (ירושלמי חלה ב, א¹³): "כל מקום שתכבשו... הרי הוא שלכם!". אין אנו יודעים בוודאות אם ציווי זה התקיים בפועל, שכן חז"ל מציינים שם שבימי דוד, הבטחה זו טרם יכלה להתקיים כיון שעדיין לא נכבשו כל גבולות ארץ כנען. אולי ההבטחה והציווי התקיימו בימי שלמה המלך, אולי בימי ירבעם השני, שאז ג"כ הייתה הרחבת גבולות. בכל אופן, זה בוודאי טרם התקיים במלואו, ועתיד להתקיים, בעז"ה, בימי משיח צדקנו.

את האידיאל הגדול הזה, של גבולות ההבטחה, שמענו כבר בברית בין הבתרים, בפרשת 'לך-לך'. משה רבנו הזכיר אותו גם בספר דברים בפרשת 'עקב'. אחרי פרשת 'והיה אם שמוע' כתוב (דברים יא, כד): "והוריש ה' את כל הגויים האלה מלפניכם וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם, כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה...". ההבטחה הזו של פרשת עקב נמצאת כאן בדברי הציווילברכה של הקב"ה ליהושע לקראת הכניסה הראשונה. זה מעורר אותנו להבין שכבר הכיבוש הראשון יכול היה להגיע למימדים האלה.

מצד שני, אנחנו זוכרים שלמדנו כבר בפרשת משפטים (שמות כג, ל): "מעט מעט אגרשנו מפניך". אמנם, לא בשנה אחת, אבל בזמן המתאים ניתן להגיע לגבולות האלה.¹⁴

החיזוקים ליהושע

בפסוקים ה-ו' מופיעים שלושה ביטויים שונים של חיזוק ליהושע:

"לא יתייצב איש לפניך כל ימך כאשר הייתי עם משה אהיה עימך, לא ארפך ולא אעזבך. חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם".

אם נחזור לפרשת 'וילך', נראה גם שם את שלושת הביטויים המופיעים כאן: "חזק ואמץ"; "אהיה עימך"; "לא ארפך ולא אעזבך" - כולם ביטויים שטבע אותם משה רבינו.

¹³ עיי' ילקוט שמעוני פרשת עקב רמז תתעד; שם יהושע רמז ד.

¹⁴ יש לציין שגם שם בפרשת משפטים מוזכרים באופן פשוט הגבולות הרחבים: 'ושתי את גבולך מים סוף עד ים פלשתים וממדבר ועד הנהר' (שמות כג, לא).

"ויקרא משה ליהושע, ויאמר אליו לעיני כל ישראל: חזק ואמץ... וה' הוא הולך לפניך הוא יהיה עימך, לא ירפך ולא יעזבך, לא תירא ולא תחת" (דברים לא, ז-ח). אותם שלושה ביטויים ממש. אלו מילים של משה רבינו אשר הקב"ה משתמש בהם עכשיו. אמנם משה רבינו בעצמו לקח גרעין א-לוקי והשתמש בו, מהביטוי: "וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו" שבפרשת 'ואתחנן' (דברים ג, כח). משה רבינו מעבד את הגרעין הזה ומפתח אותו בפרשת 'וילך', ועכשיו הקב"ה משתמש בו בעצמו בדבריו ליהושע.

אנו מגלים את התפקיד הא-לוקי שממלאים ישראל. התורה שישראל מחוללים בביהמ"ד היא תורה א-לוקית עם תוקף א-לוקי. "ישראל דקדשינהו לזמנים"¹⁵. יש בחינה אחת שניתן ללמוד מכאן, על התוקף התורתי של ישראל בכלל ומשה רבינו בפרט. מילה של משה היא בעלת תוקף א-לוקי. הקב"ה משתמש במילים של משה רבינו, כמו 'ישראל דקדשינהו לזמנים'. כמו שאדם הראשון קורא שמות לברואים, כך בהמשך עם ישראל קורא שמות לזמנים.

אבל יש כאן בחינה נוספת. משה רבינו רצה מאוד להיכנס לארץ. אנחנו מבינים ומעריכים שזה לא רק רצון אישי, אלא הוא רצה שעמ"י יכנס עם רמת "משה רבינו" ורוחו של משה רבינו, אבל היה עיכוב.

הקב"ה אמר למשה "קח את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו..." נכון שמשה לא נכנס, אבל נכנס משהו שהוא מאוד מאוד ברוח משה רבינו. התלמידות. ואז אנחנו מבינים את השפה הזו שיש כאן, ואת ה"משרת משה". אמנם משה לא נכנס, אבל נכנס משהו שהוא מאוד מאוד ברוח משה רבינו.

הביטוי 'חזק ואמץ' חוזר כאן ובתורה כמה פעמים. אחת הפעמים כאן (ושתי פעמים בפרשת 'וילך') היא על ארץ ישראל. גם את העניין הזה, הדור שלנו יודע היטב. יש דברים שצריכים חיזוק.¹⁶ ב"ה יש חיזוק. הקב"ה נותן חיזוק. אבל צריך: "חזק ואמץ כי אתה תנחיל". לזכות לא"י זה לאו מילתא זוטרתא,¹⁷ בשביל זה צריך 'חזק ואמץ'.

אח"כ: "רק חזק ואמץ לשמור לעשות ככל התורה אשר ציווך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך" (יהושע א, ז).

הביטוי 'לא לסור ימין ושמאל' מופיע בתורה בכמה מקומות: בפרשת 'ואתחנן' (דברים ה, כט), בפרשת 'שופטים' בדין זקן ממרא (שם יז, יא), ובפרשת המלך (שם שם, כ), וכן בפרשת 'כי-תבוא' (שם כח, יד) בסוף הברכה.

אם כן, הביטוי הזה מעצים את הנאמנות לתורה, למצוות, לדברי חכמים, ליראת שמים - לשמור לעשות ככל התורה אשר ציווך משה עבדי. לא תסור.

ובפעם השלישית: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיק, והגית בו יומם ולילה, למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו, כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל. הלא ציויתך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך ה' אלוקיך בכל אשר תלך" (יהושע א, ח-ט).

¹⁵ עפ"י בבלי ברכות מט, א.

¹⁶ ראה בבלי ברכות לב, ב.

¹⁷ ע"י בדברי רבי זירא בבבלי כתובות קיב, א: 'דוכתא דמשה ואהרון לא קא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא?'

'לא ימוש' ו'יומם ולילה' - רוח יהושע היא רוח יציאת מצרים

הביטוי חזק ואמץ מופיע בדברי ה' ליהושע שלוש פעמים.

הפעם הראשונה היא בנושא של 'אתה תנחיל את העם הזה את הארץ'.

אח"כ: 'לשמור לעשות ככל התורה אשר ציווך משה עבדי, אל תסור ממנו ימין ושמאל, למען תשכיל בכל אשר תלך'. גם מודגש מעמד משה כעבד ה', ויהושע משרת משה, תלמידות. 'גדול שימושה'.

בפעם השלישית מופיע הביטוי 'חזק ואמץ' לאחר הציווי על שקידת התורה של יהושע: "לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ והגית בו יומם ולילה כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל. הלא ציוויתך חזק ואמץ...".

הביטויים האלה: "לא ימוש" ו-"יומם ולילה" נמצאים לראשונה בפרשת 'בשלח', בצעדים הראשונים של עמ"י ביציאה למדבר, ראשית עם ישראל, ראשית תולדות ישראל.

והנה הם מופיעים כאן, בכניסה לארץ. המצווה היא הנחייה להתמדה בתורה – 'והגית בו יומם ולילה'. ההתמדה הזו מקבילה במשהו להליכה של עם ישראל אחרי עמוד הענן בפרשת 'בשלח' (שמות יג, כא): 'ללכת יומם ולילה', ומזכירה גם את ההנחייה הא-לוקית התואמת (שם שס, כב): 'לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה'. ההתמדה של יהושע, ממשיכה את היחד הזה של עמוד הענן ועמוד האש ההולכים לפני עמ"י.

הנבואה הראשונה של ירמיהו אחרי הקדשתו לנביא (ירמיהו ב, ב): "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך **לכתך אחרי במדבר**" – 'היומם ולילה' של פרשת 'בשלח' זה ה'לכתך' הזה, זהו ה'חסד נעורייך' שרשום לעד. זו אמת פנימית חיה וקיימת, אפי' בדור שעומד אחרי חורבן המקדש - זה כ"כ קיים, באותה דביקות של ישראל שהולכים אחר הענן, הנה זה ממשיך בדמות של יהושע בן נון, בהתמדה וב"לא ימוש" שלו.

הוא עומד להוביל את האומה אחריו בכניסה לא"י. יהושע המתמיד, הוא שנכנס לא"י וממשיך את היחד הזה של פרשת 'בשלח', שהוא 'חסד נעורייך' ו'אהבת כלולותיך' מצד עמ"י ומצד הקב"ה. האומנות החמה הטובה.

כמובן, ההנחייה הזאת היא לא רק הנחייה אישית ליהושע בן נון. זה מדבר גם אלינו. איך נכנסים לא"י? עם אותה אמת פנימית של פרשת 'בשלח', וזה ממשיך עם ההתמדה בתורה של ישראל, עם ה"לא ימוש" הזה.

הביטוי 'לא ימוש' מופיע בתורה גם ביחס ליהושע בן נון עצמו, בפרשת 'כי תשא' (שמות לג, יא): "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל". הקב"ה מברך את יהושע בשפה שיהושע קיים בגופו - ה'לא ימוש' מתוך האהל של יהושע, בזה עכשיו מנחה אותו הקב"ה. תמשיך את ההתמדה שלך.

הביטוי 'יומם ולילה' כתוב בתורה גם בחנוכת המשכן ושבעת ימי המילואים (ויקרא ח, לה): 'ופתח אוהל מועד תשב יומם ולילה...'. השראת השכינה, במשכן, מתוכו יקום בא"י גם המקדש. התמדה של 'יומם ולילה' היא אשר מביאה להשראת השכינה.

'לא ימוש' - ספר התורה כעמוד הענן לפני העם

יש לשים לב לבחינה נוספת בביטוי הזה: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיק". הרי קודם כתוב 'לא תסור ממנו ימין ושמאל', 'והגית בו' - אלו ציוויים ליהושע. לעומת זאת, 'לא ימוש' - זה ביטוי שמוסב על הספר עצמו. מה המשמעות של זה? הקב"ה מדבר על ספר התורה באותה שפה שמדובר בפרשת בשלח על עמוד הענן. עמוד הענן - לא ימוש, וגם הספר - לא ימוש.

עמוד הענן של הקב"ה מאוד מייקר את ישראל, הולך לפניו. הענן הזה הינו מאוד מאוד למען ישראל, מפלס את דרכם, ומבטא את היות שכינה עמהם. כך גם ספר התורה.

ספר התורה מאוד רוצה להיות בפיו של יהושע בן נון. ישראל הם אלה שמגלמים ולומדים את התורה, והתורה מחזרת אחר ישראל. אנחנו נפתחים אליה בזה שאנחנו לומדים. בעצם אנחנו קולטים את התורה שבאה אלינו.

התורה רוצה לבוא אלינו, ואנחנו צריכים לעשות את מאמצי הקליטה. אנחנו נפתחים אל התורה, והיא באה אלינו. אנחנו הולכים אחר הענן, אנחנו דבקים בספר.

אבל הביטוי המיוחד הזה 'לא ימוש' רומז גם לאידך גיסא - אם יש איזשהו ליקוי בדביקות שלנו, אז ח"ו, הוא 'ימוש'. ה'לא ימוש' מצד אחד נושא את רצון התורה להידבק בישראל. מאידך, יש בעיה של 'ימוש', אם יש חלילה איזו בעיה.

אז מדברים על הספר, הספר רוצה לבוא אלינו. חוץ מזה שאנחנו דבקים בו, עלינו לקלוט אותו מאוד, אבל גם להיזהר מאוד.

בין 'בשכבך ובקומך' ל'יומם ולילה'

מה שכתוב כאן מקביל לפרשת 'שמע' ופרשת 'והיה אם שמוע'. "בשכבך ובקומך" שבפרשיות קריאת שמע, אף הוא נושא את הרוח של התמדה ללא הרף. הקבלה זו מעוררת שאלה: למה קיבלנו מה שכתוב בפרשת 'שמע' וביהיה אם שמוע' בלשון אחת, ואילו כאן יש שפה אחרת: "לא ימוש", "והגית בו יומם ולילה"? הרי הסברנו איזו תוכן גדול נושאת הלשון הזאת בחיבור לפרשת 'בשלח', מאוד מתאים למעמד הכניסה לא"י. אם כן, למה בספר דברים בפרשת 'שמע' ובפרשת 'והיה אם שמוע' השתמשו בשפה אחרת? איני יודע.

שאלה: אולי יש מקום לומר שספר דברים, בשפה שלו, מציג דרישה בסיסית יותר מעם ישראל, ועכשיו באה רמה גבוהה יותר של ציווי על התמדה, יותר ממה שכתוב בספר דברים. יתכן שציווי זה הוא מיוחד ליהושע, במעמדו ומתוקף תפקידו, ואולי עמ"י קיבל לדורות את הכתוב בספר דברים.

תשובה: הרי תקנו לנו חז"ל לומר בברכה שלפני קריאת שמע: "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". כלומר, כן קיבלנו לדורות את הלשון של ספר יהושע. אם כן, אולי יש מקום להציע: הרמה המתאימה בספר דברים של 'בשכבך ובקומך' היא בחינה של גלות. ואילו 'והגית בו יומם ולילה' זו הנהגה לא"י. בפשוטו של מקרא, לא ניתן לדחות את ההבנה שציווי זה נאמר רק ליהושע בן נון, אבל אני הייתי צמא לשמוע שדברי הקב"ה הם לכל אחד מאיתנו.

אולי נגיד כך: מצד אחד זה באמת כללי, ומצד שני יש בזה בחינה שמתאימה ליהושע יותר מלכולנו. כל מי שרוצה להתעלות למעלה הגדולה של א"י מאז

כניסתנו לארץ, בין אם אנחנו בארץ או בדרכנו אליה, מי שרוצה להתעלות למעלת הדביקות בתורה הראויה לא"י, וכולנו רוצים, שהרי זה נמצא בסידור שלנו – אז באמת 'והגית בו יומם ולילה'.

גם הכתוב בפרשת 'שמע' הוא מאוד מאוד גדול ברוח שלו, ויחד עם זאת שווה לכל נפש ביישום. אבל כאן זה ביטויים המתאימים לכל מי שמתעלה למעלת לימוד התורה בא"י.

זה קצת מזכיר את השאלה: איך מברכים ברהמ"ז בגטו? "על הארץ ועל המזון"? איפה א"י שם? התשובה היא שאמנם היהודי הזה אכל את הלחם בגטו... בסדר, זאת המציאות הפיסית, הוא שם, אבל ליבו בא"י. הארוחה שלו בגטו היא סניף של א"י. "על הארץ הטובה אשר נתן לך". כמו קיום כל המצוות שלנו, שעיקרו הוא בארץ ישראל.

גם עכשיו, בתפילת ערבית שלנו, אנחנו עולים כל ערב לרמת התמדה של א"י - כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה'. הדביקות שלנו בתורה שממשיכה את ה'לא ימושי' היא ברמת א"י.

בהמשך לכך ראוי שנוזכר – עצם הביטוי 'יומם ולילה' זה משהו שלא יאומן כי יסופר. מה פירוש?

בפרשת 'בשלח' מתואר שהולכים מחנה ישראל 'יומם ולילה', לא במשך יום אחד בלבד, שהרי הלכו שם עד קריעת ים סוף שישה-שבעה ימים. מי הלך? בנערינו ובזקנינו. ילדים, תינוקות, סבים וסבתות - הלכו יומם ולילה.

אפשר להגיד שבכל זאת נחו קצת במידה כזו או אחרת, אבל הביטוי נשמע לא מעלמא הדין. אם כן, הצעדים האלה של פרשת 'בשלח', הצעדים הראשונים של עם ישראל - זה משהו שנשמע לא מעלמא הדין.

'כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל' (יהושע א, ח)

במסכת עבודה זרה דף יט עמוד ב למד מכאן ריב"ל:

דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים: כל העוסק בתורה - נכסיו מצליחין לו. כתוב בתורה, דכתיב (דברים כט, ח): ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון; שנוי בנביאים, דכתיב (יהושע א, ח): לא ימוש ספר התורה [הזה] מפיק והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל; משולש בכתובים, דכתיב (תהלים א, ב-ג): כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח.

כלומר, הביטוי הזה, 'לא ימוש... ואז תשכיל', עוסק בהצלחה מעשית - תהיה ראש ממשלה טוב, רמטכ"ל טוב - זו דרך ההצלחה. עם ה"לא ימוש".

מאידך, בויקרא רבה (וילנא בחקותי לה, ז) מצאנו מדרש שלוקח את הביטוי הזה לכיוון אחר:

אמר ר' אחא: הלמד ע"מ לעשות, זוכה להקביל רוח הקודש. מה טעם? 'למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח דרכך ואז תשכיל' (יהושע

א, ח). ואין תשכיל אלא רוח הקדש, כד"א (תהלים פט, א): 'משכיל לאיתן האזרחי'.
אז מצד אחד זו הצלחה גשמית, ומאידך זו רוה"ק.

הכניסה לארץ עם ספר 'דברים'

דבר נוסף שכתוב על ה"לא ימוש" בבראשית רבה (וילנא בראשית ו, ט):
'אמר ר"ש בן יוחאי: ספר משנה תורה היה סיגנון ליהושע. בשעה שנגלה עליו הקדוש ברוך הוא מצאו יושב וספר משנה תורה בידו, אמר לו: חזק יהושע אמץ יהושע לא ימוש ספר התורה הזה וגו'. נטלו והראה אותו לגלגל חמה. א"ל: כשם שלא דוממתי מזה, אף אתה - דום מלפני! מיד: וידם השמש וירח עמד... (יהושע י, יג)

ישנן גירסאות שונות, ופירושים שונים לביטוי שבו מתייחס רשב"י לספר דברים. בכל אופן, רש"י פירש שהספר עצמו היה לפניו כשנגלה עליו הקב"ה. בספר 'הערוך' פירש - 'דגל' הדגל של יהושע בן נון זה ספר דברים. ויפה תואר' פירש: 'חותם שלו שהיה עוסק בו תמיד'.

מצאו הקב"ה עם ספר דברים, ואמר לו: 'חזק ואמץ יהושע! לא ימוש ספר התורה הזה' - ספר דברים הזה שאתה אוהב בו. בספר דברים, 'הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל, יש בחינה של תורה שבע"פ, וזה סגנון החותם של יהושע בן נון. אמנם, משה בעצמו לא נכנס לארץ, אבל נכנס דבר מאוד מאוד בסגנון של משה רבינו.

אם כן, בדברי ה' אל יהושע אנחנו שומעים: תדבק בספר דברים. במילים אחרות, תמשיך עם הדבקות שלך במשה רבינו. הדגל של יהושע הוא - רוחו של משה רבינו. אז תפילתו של משה רבינו להיכנס ארצה לא לגמרי התקבלה, אבל דבר חשוב ממנה התקיים.

גם בתקופה זו, אנחנו נמצאים בימי עימותים שלנו עם אויבינו על א"י. כל מה שאנחנו מדברים זה כ"כ מנחה אותנו ומחזק אותנו ב'יומם ולילה' שלנו, שהוא הברכה לקראת הכניסה לא"י. לקראת קידושה ובניינה.

צידה לדרך לארץ ישראל

"ויצו יהושע את שוטרי העם לאמר.. הכינו לכם צידה כי בעוד שלושת ימים אתם עוברים את הירדן.. (יהושע א, י-יא)

את המן המשיכו לאכול עד ט"ז בניסן, את הירדן עברו ב" בניסן. ממשיכים לאכול את המן. אז למה צריך להכין צידה לדרך? הרי בעצם הם עוד אוכלים מן. אלא מה תלמוד לומר הכינו לכם צידה? 'עשו תשובה!' כך אומר התנא דבי אליהו.¹⁸

¹⁸ ע"י תנא דבי אליהו אליהו רבה (איש שלום) פרשה יח: 'בא יהושע ואמר להן, [התקדשו] כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות (יהושע ג, ה), ואומר: הכינו לכם צידה (יהושע א, יא), וכי צידה היתה שם: והלא אין אלא אוכלי המן, שהיו מלקטין אתו בבקר בבקר, ומניחין אתו עד הערב, ולערב

רש"י אומר כאן בשם מדרש רבה: "כל דבר הצריך לדרך, וכלי זיינם למלחמה אמר להם לתקן. שאם אתה אומר במאכל ובמשתה: היו מסתפקים במן שלפניהם".

מצד אחד, רש"י בשם מדרש רבה מפרש: 'תתכוננו, תכינו את מה שצריך. כלי נשק וכל דבר הצריך לדרך'. מצד שני, התנא דבי אליהו מפרש: 'תחזרו בתשובה'. זה לא סותר אחד את השני.

יש להקדים, שאפשר גם לפרש את הביטוי 'צידה לדרך' - כפשוטו. יהושע מצווה אותם להכין גם מזון. נכון שיש מן לעוד כמה ימים, אבל מה יהיה אח"כ? יצטרכו לאכול דברים אחרים, אז למה לא להתכונן עכשיו? להתכונן כפשוטו. על גבי זה מגיע מה שאומר המדרש רבה - המבין יבין. אם אומרים לך להכין אוכל, אתה מבין לבד שצריך להכין עוד כמה דברים, כי עוברים לרשת את הארץ - צפויה מלחמה.

מאחורי זה באים דברי התנא דבי אליהו, שאומר: הכל נכון - צריך אוכל וצריך כלי נשק, אך עיקר העיקרים - לחזור בתשובה. צריך להתכונן רוחנית לא"י. אם כן, אלה כל הדברים שאמר הקב"ה ליהושע ולעמ"י. איך עושים את זה? זה מתחיל מפרשת 'לך לך' עד פרשת 'וזאת הברכה' - לומדים איך מתכוננים לא"י. יש מה לתקן, היו סיבוכים. עכשיו אנחנו נכנסים ומתקנים את כל מה שראוי לתקן, ורוצים להיכנס כניסה אידאלית לא"י. תנשמו עמוק. ככה מדברים אצלנו, מדברים בשפה שכאילו פשוטה - 'צידה לדרך', והמבין יבין. שפה צנועה, פשוטה, לא דברים בשמיים - 'תן לחכם ויחכם עוד'. "אשר ה' אלוקיכם נותן לכם לרשתה" - זה לא יום ולא יומיים. זה מעשה עם משמעות לדורות עולם, לכן צריך הרבה הכנה והתכוננות - איך להיכנס לא"י.

בני ראובן וגד וחצי המנשה

"ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר זכור את הדבר.. ואתם תעברו חמושים לפני אחיכם כל גיבורי החיל.. עד אשר יניח ה' לאחיכם ככם והם ירשו את הארץ... ויענו את יהושע..." (יהושע א, יב-יח. עיי"ש)

ממש מפליא. אותם ביטויים: "ה' אלוקיך עימך כאשר היה משה.. חזק ואמץ" ביטויים שאמר משה רבינו ליהושע בפרשת 'וילך', והקב"ה המשיך. פתאום כאן באים שנים וחצי השבטים ומשתמשים באותה לשון. ייתכן שאותם דברים שאמר משה בפרשת וילך: "ויאמר אליו לעיני כל ישראל..." לא נאמרו בין משה ליהושע בלבד, אלא לאזני כל ישראל. אפשר להגיד שמכח זה עם ישראל כולו שמע את המילים האלה, ועכשיו בני ראובן וגד משתמשים במילים האלה. אם הם היו שם, זה בהחלט ראוי. עם ישראל מחזק את יהושע באותן מילים שהקב"ה ומשה משתמשים בהן.

היה כלה מידן. מה תלמוד לומר 'והכינו לכם צידה'? אלא כך אמר להם: עשו תשובה כדי שתיכנסו לארץ ותאכלו מתבואת הארץ, שנאמר: 'וישבות המן ממחרת'.

שניים וחצי השבטים הללו הם ממש התלמידים-חיילים של משה רבינו. תלמידים נאמנים, וחיילים נאמנים. הם ממשיכים את ה'ביחד' הזה, וממש דבקים ביהושע בן נון. ארבע עשרה שנה הם לא חזרו הביתה, עד לאחר כיבוש וחלוקה, עד שיהושע קרא להם ואמר להם לשוב.

האם יתכן שהם פה ושם יצאו לחופשות? יתכן שכן, וצריך עוד לעיין בכך. אמנם, יש מדרש אחד בחז"ל שממנו נראה שהם לא יצאו לחופשות כלל, כי כתוב שהם לא הכירו את הילדים שלהם.¹⁹ עד כדי כך הם היו תלמידים-חיילים נאמנים. בתור שכאלה הם מתאימים להיות ההד החוזר לדברים שאמר הקב"ה ליהושע. אותם הדברים שאמר ה' ליהושע - אנחנו שומעים אותם אומרים. כביכול, שכינה מדברת מתוך גרונו. הם הנציגים של כנסת ישראל. השבטים האלה ראויים להיות הדוברים של כנסת ישראל - עם התלמידות-חיילות נאמנות הזו, משרתי יהושע בן נון בדביקות כזו. התלמידות הזו של אותם שניים וחצי שבטים בעצם מייצגת את הדביקות של כלל ישראל בדמותו של יהושע.

בעניין זה ראוי להזכיר, שבסוף פרשת 'דברים' משה רבינו עומד ומדבר עם כלל ישראל, ופתאום מדבר עם השבטים האלו, בלי איזו תפנית. בלי "ואל שניים וחצי השבטים אמר" זה כאילו הוא ממשיך לדבר אל כלל ישראל: "ולראובני ולגדי נתתי (בגוף שלישי)... ואצו אתכם (בגוף שני) בעת ההיא לאמר ה' אלוקיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה, חלוצים תעברו..." (דברים ג, טז-יח). כשמשה רבינו מדבר עם כלל ישראל על הכניסה לארץ, הוא מדבר עם שניים וחצי השבטים האלו כחוד החנית של האומה. יש להם מעמד כללי מיוחד. כך אנו רואים שם בספר דברים, והדבר מתגלה שוב גם כאן.

---

¹⁹ עיי' מדרש הגדול בראשית מט, יט: 'יד"א גד גדוד יגודנו. בשעה שהיו ישראל מכבשין ומחלקין את הארץ היה שבת ראובן ושבת גד עמהם. הניחו את בניהן קטנים. מי שהניחו בן עשר - מצאוהו בן עשרים וארבע, מי שהניחו בן עשרים - מצאוהו בן שלשים וארבע...' עיי"ש.